પ્રવચન નં. ૧૩, ગાથા-૧૩ થી ૧૫, રવિવાર, જેઠ વદ ૨, તા. ૨૧-૬-૧૯૭૦

'દર્શન પાહુડ'ની ૧૩મી ગાથા ચાલે છે. જે કોઈ ધર્મીજીવ હોવા છતાં બીજા મિથ્યાદૃષ્ટિ છે એમ જાણતાં છતાં એને લજ્જા, ગારવ અને ભયથી વંદન કરે, આદર કરે તો તે પણ સમ્યગ્દર્શન રહિત જ છે. એને બોધિ રીત છે નહિ. છે ને? બોધિ શબ્દ છે. '**तेसिं पि णत्थि बोहि**'. અહીં અધિકાર એ ચાલે છે કે મૂળસંઘ જે અનાદિનો દિગંબર પંથ છે મોક્ષનો માર્ગ (છે. એ) મુનિ વીતરાગી દશા હોય, બાહ્યમાં અઠ્યાવીસ મૂળગુણના વિકલ્પ હોય, શરીરની અવસ્થા નગ્ન હોય. એવી મુદ્રાને જૈનદર્શન, જૈનધર્મનો મત, જૈનધર્મનું સ્વરૂપ કહેવામાં આવે છે. એમાંથી ભ્રષ્ટ થયેલા, એ સંપ્રદાયને છોડીને પોતાની દૃષ્ટિએ ભ્રષ્ટ થઈને નવો પંથ કાઢ્યો. 'જયંતિભાઈ'! એવાઓને વંદન ને આદર ને આહાર-પાણી દેવા, લજ્જા, ભય ને અભિમાન ગારવ આદિ આવશે, એ પણ બોધિરહિત જ થઈ જાય. કારણ કે પાપ કરે, કરાવે અને એને સંમત થાય (એ) ત્રણેય સરખા છે. સમજાણું કાંઈ? 'મનસુખભાઈ'! આવી જવાબદારી મોટી આકરી છે.

આખો માર્ગ વીતરાગનો સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર, એનો સનાતન ધર્મ, એ અંતરમાં વીતરાગ દશા અને બાહ્યમાં નગ્ન દિગંબર મુદ્રા, બહુ તો બાહ્યમાં અઠ્યાવીસ મૂળગુણના વિકલ્પો (હોય). આ

સ્થિતિ જૈનધર્મની, જૈનદર્શનની અનાદિની (છે). અનંતકાળ એવો માર્ગ અનાદિઅનંત છે. સમજાણું કાંઈ? એવા ધર્મથી ભ્રષ્ટ થઈ શ્વેતાંબર આદિ. સ્થાનકવાસી .. હોં! 'જયંતિભાઈ'! આવ્યા? એવાઓને વિનય, આદર આદિ કરે, પગે લાગે, ધર્મબુદ્ધિએ આહાર-પાણી આદિ આપે તો એ બધા જેવા ઇ છે, વિનય કરનારા એવા જ ગણવામાં આવે છે. લ્યો, અહીં સુધી આવ્યું. **'અનુમોદન કરતે હૈં. કરના, કરાવના, અનુમોદન કરના સમાન કહે હૈં.'** સેઠી! ક્યા (કહતે હૈં)?

મુમુક્ષુ :- જવાબદારી હૈ.

ઉત્તર :- ઉસમેં જવાબદારી ક્યા? વસ્તુસ્થિતિ ઐસી હૈ.

હવે કહે છે, **'યહાં લજ્જા તો ઇસ પ્રકાર હૈ કિ-હમ કિસીકિ વિનય નહીં કરેંગે તો લોગ કહેંગે યહ ઉદ્ધત હૈ,...'** તેથી તો આ છોકરાઓ ને બધા ઉદ્ધત થઈ ગયા. કહે ને? ન્યાં સરખું ન માને તો. સેઠીનો દાખલો લીધો. લ્યો, સેઠી! એમ જો નહિ કરીએ તો **'લોગ કહેંગે યહ ઉદ્ધત હૈ, માની હૈં, ઇસલિયે હમેં તો સર્વકા સાધન કરના હૈ.'** આપણે તો બધાનું મન રાખવું. સમજાણું કાંઈ? 'જાદવજીભાઈ'!

મુમુક્ષુ :- જૂના હોય એની વાત...

ઉત્તર :- જૂનાને શું કરવું? 'ચીમનભાઈ' એ 'ચીમનભાઈ'ને કહે છે. જૂના ઓળખીતા કોને કહેવા? આહાહા..! જ્યાં ભ્રષ્ટ છે, શ્રદ્ધાથી ભ્રષ્ટ, માર્ગથી ભ્રષ્ટ, જ્ઞાનથી ભ્રષ્ટ, વીતરાગ ચારિત્રથી ભ્રષ્ટ (છે). ભલે એ સાધુ નામ ધરાવતા હોય. આચાર્ય, ઉપાધ્યાય (કહેવાતા હોય). એ તો કાલે કહ્યું ને? એવા મતના અગ્રેસરોની ત્રસની સ્થિતિ પૂરી થવા આવી છે. જૂઠા મતના અગ્રેસરો, એના શેઠિયા, સંઘના સંઘવી, શેઠ તરીકે મોઢા આગળ બેસે, એને આધારે બધો સંઘ માને, એવા બધા શેઠિયા પણ કહે છે, સત્ય ધર્મથી ભ્રષ્ટના અગ્રેસરો થાય એ બધાની ત્રસની સ્થિતિ પૂરી થવા આવી છે. એવી વાત છે, બાપુ! શું થાય? માર્ગ તો આવો છે. એ.. 'રવિભાઈ'! ઇ શ્વેતાંબર છે ને. ... અહીં આવ્યા છે? 'હિંમતભાઈ' આવ્યા છે? ઠીક, આજ રજા છે, રવિવાર છે.

'ઇસપ્રકાર લજ્જાસે દર્શનભ્રષ્ટકે ભી વિનય...' વંદન, આદર કરે તો એ પણ એના જેવા છે. આપણે બધાનું મન રાખવું, કોઈને એવું ન થાય. આપણે જાળવવું. અને બધા ધર્મી છે ને. એ લોકો પણ ધર્મ કરે છે ને. એમ માનીને એવા અજ્ઞાનીઓ ધર્મથી ભ્રષ્ટ છે એનો આદર કરે, વિનય કરે એ બધા મિથ્યાદૃષ્ટિ, બોધિ નામ વીતરાગના માર્ગથી વેગળા છે. અહીં બધી વ્યાખ્યા સ્પષ્ટ ચાલે, હોં! 'સોનગઢ'માં. બહાર ન ચાલે. કાલે 'રામજીભાઈ' કહેતા હતા. 'અમદાવાદ'માં ને 'ભાવનગર'માં ને 'મુંબઈ'માં (આવું ન ચાલે).

મુમુક્ષુ :- ત્યાં મર્યાદામાં ચાલે.

ઉત્તર :- બસ, બસ. વાત ઇ. ત્યાં એની મર્યાદામાં એવી વાત આવે. જે સમજે ઇ જે. અહીં તો સ્પષ્ટ વાત (ચાલે). સેઠીનું ઉદાહરણ દઈને અહીં તો કહેવાય. સેઠિયા મોઢા આગળના માણસ. પછી કહેશે, તમે તો પહેલેથી માનતા આવ્યા છો. તમારું ઘર મોટું કહેવાય. તમારા ગામમાં સાધુ આવે તો તમારે આહાર-પાણી દેવા પડે. એકવાર, બે વાર કો'ક દિ' એકવાર તો

કહો. એ.. 'સેઠી'! લજ્જાથી પણ કરે તો દર્શનભ્રષ્ટ એના સરખો છે.

'તથા ભય ઇસપ્રકાર હૈ કિ-વહ રાજ્યમાન્ય હૈ...' મોટા સાધુ, કોઈ એવા આચાર્ય હોય. રાજા એને માને છે, ભાઈ! અને એને કંઈક મંત્ર, તંત્ર આવડે છે. **'મંત્રવિદ્યાદિકકી સામર્થ્યયુક્ત હૈ, ઇસકી વિનય નહીં કરેંગે તો કુછ હમારે ઉપર ઉપદ્રવ કરેગા,...'** એમ કરીને એનો વિનય અને આદર કરે તો પણ એ ભ્રષ્ટ છે. આહાહા..! પંડિતજી! માર્ગ તો આ છે, ભગવાન! જાણે છે કે આ તો શ્રદ્ધા ભ્રષ્ટ છે, તત્ત્વથી વિરૂદ્ધ છે, માર્ગ સનાતન વીતરાગ દિગંબર ધર્મ કેવળીએ કહેલો, પ્રરૂપેલો અને જાણેલો, અનુભવેલો એ માર્ગથી વેગળા થઈને, ભ્રષ્ટ થઈને બધું નવું ઊભું કર્યું. સમજાણું કાંઈ? એવાઓને ભયથી પણ. લજ્જાથી અને પછી ભયથી વિનય આદિ કરે. **'હમારે ઉપર ઉપદ્રવ કરેગા, ઇસપ્રકાર ભયસે વિનય કરતે હૈં.'** તો પણ એ બધા એના જેવા છે. કારણ કે પાપી છે તેનું અનુમોદન કરે છે માટે અનુમોદન કરનારા એવા જ મિથ્યાદૃષ્ટિ બોધિ રહિત છે. માર્ગ આવો છે. કહો, 'સુજાનમલજી'! ગારવ. હવે રસગારવ ગારવ.

'ગારવ તીન પ્રકાર કહા હૈ,-રસગારવ, ૠદ્ધિગારવ, સાતાગારવ.' રસગારવ એટલે? મીઠા મીઠા આહાર મળે, ઇષ્ટ મળે, પુષ્ટ ભોજન, પાણી, મકાન એવા મળે **'તબ ઉસસે પ્રમાદી રહતા હૈ,...'** અને દરકાર ન કરે કે હું કોનો વિનય કરું છું ને કોને માનું છું, એની દરકાર કરે નહિ. સમજાણું? જેના તડમાં લડ્ડુ, એમ કહેતા હતા ને? અમારે એક હતા. એમાં અમે તો ભળીએ. એય.. 'વાસુદેવ'! ત્યાંથી કાંઈક મળે, જમણ મળે, ફલાણું મળે, પહેરામણ મળે. અને જ્યાં **'મિષ્ટ, ઇષ્ટ, પુષ્ટ,...'** શબ્દ કેવા વાપર્યા છે, જુઓ! મિષ્ટ, ઇષ્ટ, પુષ્ટ. મીઠો આહાર, ઇષ્ટ આહાર-પ્રિયકર અને પુષ્ટ. એવું ભોજન ને પાણી ને મોસંબી મળતા હોય તો આહા..! એવા ગારવમાં, અભિમાનમાં એની અંદરમાં પ્રમાદી રહી અને દરકાર નહિ કે હું કોનો વિનય કરું છું ને કોનો નથી કરતો, ભાન વિનાના બધા જીવો બોધિ રહિત છે. ભગવાનના માર્ગથી રહિત છે. 'રીખવદાસજી'! તમારા ગામમાં તો ઘણી મોટી ગડબડ આવી છે.

'તથા ૠદ્ધિગારવ ઐસા હૈ કિ કુછ તપકે પ્રભાવ આદિ સે ૠદ્ધિકી પ્રાપ્તિ હો...' કોઈ એવું થઈ ગયું હોય. રાજ માને, કરે, પેલા માને, કોઈ લબ્ધિ હોય એ જાતના પુણ્યને કારણે થઈ ગઈ હોય **'ૠદ્ધિકી પ્રાપ્તિ હો ઉસકા ગૌરવ આ જાતા હૈ,...'** અભિમાન થઈ જાય. **'ઉદ્ધત, પ્રમાદી રહતા હૈ.'** દરકાર નહિ, અમે તો આવા છીએ. અમને માનનારા ઘણા છે, અમે તપસ્યા કરીએ છીએ. બાર-બાર મહિનાના આંબેલ કરીએ છીએ, એવા આંબેલ અમે તો વર્ષમાં છન્નું વાર કર્યા. અમુક જિંદગીમાં ને ફલાણા ને ઢીકણા. એને લઈને લોકોનેં માન વધી જાય અને બહારના તપને લઈને કોઈ ૠદ્ધિ પણ થઈ જાય છે. એ ૠદ્ધિની પ્રાપ્તિને લઈને ગૌરવ (થઈ જાય). ઉદ્ધત, પ્રમાદી રહે અને દરકાર કરે નહિ.

'તથા સાતાગારવ,...' શરીર નીરોગ હોય. કોઈ દિ' રોગ આવ્યો ન હોય. દરકાર ન હોય. **'કુછ ક્લેશકા કારણ ન આયે...'** શરીરમાં કોઈ દિ' દુઃખ જ ન આવ્યું હોય, સૂંઠ પણ ચોપડી ન હોય એવું નીરોગ શરીર (હોય) **'તબ સુખીપના આ જાતા હૈ,...'** શાતાશીલિયા. આપણી

ભાષામાં સમજ્યા ને? શાતાશિલિયા. અનુકૂળતામાં બસ ખાવા-પીવા ને લહેર. ગાદી તકીયે સૂવા (મળે). એમ જાણી **'મગ્ન રહતે હૈં-ઇત્યાદિક ગારવભાવકી મસ્તીસે...'** મસ્તી આવી જાય. રસની અંદર મસ્તાઈ આવી જાય. કોઈને ગણે નહીં. બીજાને શું હવે ગણે. આપણે તો બધાને માનીએ. આપણે તો સમભાવ છે, ભાઈ! આપણે જય નારાયણ, બધે ચોખા મૂકવા. સાંજ ને સવારમાં વર્ષ બેસે ત્યારે જાય છે ને? લક્ષ્મી પૂજવા. મૂઢ જીવો છે બધા. ક્યાં છે લક્ષ્મીમંદિર? 'બોટાદ'માં લક્ષ્મીનું મંદિર છે ત્યાં જાય. ઘણા જાય. આવા મૂઢ જીવો, જેને હજી વ્યવહારની ખબર ન મળે. એ સામાયિક ને પોષા ને તપસ્યા કરે. એકડા વિનાના મીંડા, મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. સમજાણું કાંઈ? ગારવની મસ્તી થઈ જાય.

'ભલે-બૂરેકા કુછ વિચાર નહીં રહતા...' આ તે શું કરું છું? ... ખબર નહિ. **'તબ દર્શનભ્રષ્ટકી ભી વિનય કરને લગ જાતા હૈ. ઇત્યાદિ નિમિત્તસે દર્શનભ્રષ્ટકી વિનય કરે તો ઉસમેં મિથ્યાત્વકા અનુમોદન આતા હૈ;...'** 'જયંતિભાઈ'! સત્ય માર્ગ હતો એવો જાહેર કર્યો છે. સમજાણું કાંઈ? **'તો ઉસમેં મિથ્યાત્વકા અનુમોદન હોતા હૈ;...'** **'पावं अणुमोयमाणाणं'**. છે ને પાઠમાં? **'ઉસે ભલા જાને તો આપ ભી ઉસી સમાન હુઆ,...'** એને ભલા જાણે તો પોતે એના જેવો થયો. કેટલાક તો વળી એમ કહે, આપણાથી તો સારા છે. વાત સાચી. ...

અહીં તો વીતરાગ જૈન સ્વરૂપ તીર્થંકરોએ કહેલો જૈનમાર્ગ એ દિગંબર માર્ગ. એટલે દિગંબર મુનિની દશા એ જૈનધર્મ, એ જૈનદર્શન, એ જૈનદર્શનનો મત. સમજાણું? એવા મતથી ખસીને વિરૂદ્ધ શ્રદ્ધા (થઈને) નવા શાસ્ત્રો બનાવ્યા અને નવા ભેખ બનાવ્યા અને એને માર્ગ માન્યો. એવાઓનો કોઈ વિનયાદિ કરે તો એ પણ પાપી છે. કહો, 'મોહનભાઈ'! 'ન્યાલભાઈ'! છે કે નહિ? ન્યાં શેઠિયા હતા ને? શેઠિયા મોઢા આગળ બેસે. પાટના પાયા પાસે. આવું સ્વરૂપ છે. વડિયા... વડિયા. વડિયા શું કહેવાય? વડા. વડાના શેઠ, નગરશેઠ. સમજાણું કાંઈ? જય નારાયણ કરવું પડે. સંઘ મુકાય નહિ. શેઠિયા મૂકે તો કહે, આ નહિ માનતા હોય આને? ગામમાં ચર્ચા થાય. ચાલો, ભાઈ! સાંભળવા તો જાઓ આપણે. એટલે એ પણ એનો આદર કર્યો, એમ કહે છે. એ પણ મિથ્યાત્વને જ પોષણ આપ્યું. એ પણ મિથ્યાદૃષ્ટિ છે. ઊંધી શ્રદ્ધાને પોષે છે, એમ કહે છે. લ્યો!

'આપ ભી ઉસી સમાન હુઆ, તબ ઉસકે બોધિ કૈસે કહી જાયે?' મૂળ છેલ્લો શબ્દ ઇ છે ને? **'तेसिं पि णत्थि बोहि पावं अणुमोयमाणाणं'**. 'કુંદકુંદાચાર્યદેવ' સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર તીર્થંકરોએ કહેલું એ પ્રસિદ્ધ કરે છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? 'ભગવાનદાસ' અત્યારે અહીં નથી. એને જ્યાં હોય ત્યાં બેસાડે. બાવો હોય તો પણ મોટો ગૃહસ્થ માણસ એટલે મોઢા આગળ (બેસાડે). આહા..હા...!

હવે બીજી વાત કરે છે. કેવો માર્ગ હોય એ વાત કરે છે. જૈનદર્શન, જૈનધર્મ, જૈનભાવ અને દ્રવ્યમુદ્રા, જૈનની ભાવમુદ્રા અને દ્રવ્યમુદ્રા કેવી હોય? અહીં જે સાચું-સત્ય મુનિપણું છે એને અહીંયાં જૈનદર્શન અને જૈનધર્મ કહેવામાં આવે છે. કારણ કે ત્યાં મોક્ષમાર્ગ શરૂ થયો છે ને.

ગાથા-૧૪

दुविहं पि गंथचायं तीसु वि जोएसु संजमो ठादि।
णाणम्मि करणसुद्धे उब्भसणे दंसणं होदि।।१४।।

द्विविधः अपि ग्रन्थत्यागः त्रिषु अपि योगेषु संयमः तिष्ठति।
ज्ञाने करणशुद्धे उद्भभोजने दर्शनं भवति।।१४।।

જ્યાં જ્ઞાન ને સંયમ ત્રિયોગે, ઉભયપરિગ્રહત્યાગ છે,
જે શુદ્ધ સ્થિતિભોજન કરે, દર્શન તદાશ્રિત હોય છે. ૧૪.

अर्थ :– जहाँ बाह्याभ्यंतर भेदसे दोनों प्रकारके परिग्रहका त्याग हो और मन–वचन–काय ऐसे तीनों योगोंमें संयम हो तथा कृत–कारित–अनुमोदना ऐसे तीन करण जिसमें शुद्ध हों वह ज्ञान हो, तथा निर्दोष जिसमें कृत, कारित, अनुमोदना अपनेको न लगे ऐसा, खड़े रहकर पाणिपात्रमें आहार करे, इसप्रकार मूर्तिमन्त दर्शन होता है।

भावार्थ :– यहाँ दर्शन अर्थात् मत है; वहाँ बाह्य वेश शुद्ध दिखाई दे वह दर्शन; वही उसके अंतरंगभावको बतलाता है। वहाँ बाह्य परिग्रह अर्थात् धन–धान्यादिक और अंतरंग परिग्रह मिथ्यात्व – कषायादिक, वे जहाँ नहीं हों, यथाजात दिगम्बर मूर्ति हो, तथा इन्द्रिय–मनको वशमें करना, त्रस – स्थावर जीवोंकी दया करना, ऐसे संयमका मन–वचन–काय द्वारा शुद्ध पालन हो और ज्ञानमें विकार करना, कराना, अनुमोदन करना – ऐसे तीन कारणोंसे विकार न हो और निर्दोष पाणिपात्रमें खड़े रहकर आहार लेना इस प्रकार दर्शनकी मूर्ति है वह जिनदेवका मत है, वही वंदन–पूजन योग्य है, अन्य पाखंड वेष वंदना–पूजा योग्य नहीं है।।१४।।

ગાથા-૧૪ ઉપર પ્રવચન

दुविहं पि गंथचायं तीसु वि जोएसु संजमो ठादि।
णाणम्मि करणसुद्धे उब्भसणे दंसणं होदि।।१४।।

अर्थ :- '**જહાં બાહ્યાભ્યંતર ભેદસે દોનોં પ્રકારકે પરિગ્રહકા ત્યાગ હો...**' જુઓ! આ મુનિપણું આવું હોય. બાહ્ય અને અભ્યંતર બેય. એકલા બાહ્ય નગ્ન થઈ ગયા એ કાંઈ મુનિ છે નહિ. એકલા અઠ્યાવીસ મૂળગુણ પાળે એ પણ મુનિ છે નહિ. એ તો પહેલા આવી ગયું છે. ભેદજ્ઞાનથી બાહ્ય, નથી આવ્યું? (ગાથા-૧૧) '**ભેદવિજ્ઞાન દ્વારા અપને આત્મસ્વરૂપકા ચિંતવન**

કરના, અનુભવ કરના...' માને આવું બધું. અઠ્યાવીશ મૂળગુણ હોય, નગ્નમુનિ હોય, છ દ્રવ્ય માને પણ એ બધા વિકલ્પ અને નિમિત્તથી ભેદજ્ઞાન કરીને આત્માનો અનુભવ કરે એને સમ્યગ્દર્શન કહેવામાં આવે છે. એને અંદર ભલે ક્રિયા એ હોય રાગની, મુનિને નિમિત્ત નગ્ન હોય પણ અંદરમાં તો એનાથી ભિન્ન ભેદજ્ઞાનના કારણે અંદર ઠર્યા હોય છે. સ્વરૂપમાં એની દૃષ્ટિ અને શુદ્ધઉપયોગમાં હોય છે.

'દોનોં પ્રકારકે પરિગ્રહકા ત્યાગ હો...' વસ્ત્ર-પાત્રનો (એક) કટકો પણ ન હોય, નગ્ન દિગંબર મુદ્રા. આહાહા..! આ જ અનાદિનું સનાતન જૈનધર્મનું સ્વરૂપ, જૈનધર્મનો મત, જૈનધર્મનો સ્વભાવ આવો હોય. સમજાણું કાંઈ? આ પણ સાચા અને આ પણ સાચા, એમ બેય નહિ ચાલે, એમ કહે છે. એય..!

'મન-વચન-કાય ઐસે તીનોં યોગોંમેં સંયમ હો...' મન, વચન અને કાયાથી અંદર સંયમની સ્થિરતા હોય. વસ્તુના સ્વભાવમાં મન, વચન, કાયા સહિત નવ નવ કોટિએ રાગથી ભિન્ન કરીને પોતાના સ્વરૂપમાં સંયમમાં હોય. એને જૈનમુનિ, જૈનદર્શન, જૈનનો મત અને જૈનની મુદ્રા કહેવામાં આવે છે. આહાહા..! ભારે કામ! **'તથા કૃત-કારિત-અનુમોદના ઐસે તીન કરણ જિસમેં શુદ્ધ હોં વહ જ્ઞાન હો,...**' દેખો! જ્ઞાન કેવું સાચું હોય? કે એનું સમ્યગ્જ્ઞાન પોતાને હોય. કરાવે એને પણ સાચું જ્ઞાન હોય અને જેનું જ્ઞાન સાચું હોય એને અનુમોદે. ખોટા જ્ઞાનને અનુમોદન કરાવે એમ હોઈ શકે નહિ. ઘણા જાણપણા છે... ઓ..હો..! જબરા ફલાણા છે. ભલે આપણો સંપ્રદાય છે નહિ પણ જાણપણું બહુ, વિદ્વાન બહુ. ધૂળના વિદ્વાન છે. સમજાણું કાંઈ? '..ભાઈ'! આ બધી બહુ આકરી વાત છે.

મુમુક્ષુ :- ન મળતા હોય તો...

ઉત્તર :- ન મળતા હોય તો સાચી શ્રદ્ધામાં જે હોય એને માનવા. અહીં તો માર્ગ આ છે, એમ કહ્યું છે ને? આમ તો નક્કી કરે કે માર્ગ આવો છે. હોય તો જે સમ્યગ્દષ્ટિ-જ્ઞાની હોય એને માનવા. પણ પૂર્ણ જૈનદર્શનનું રૂપ તો મુનિ છે, (એમ) અહીં તો કહેવું છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

'કૃત-કારિત-અનુમોદના ઐસે તીન કરણ (નવનવકોટિએ) જિસમેં શુદ્ધ હોં વહ જ્ઞાન હો,...' એમ કહે છે. જ્ઞાનમાં ખોટું કોરું જેનું જ્ઞાન છે એને કરે નહિ, કરાવે નહિ અને અનુમોદે નહિ. પછી તો કહેશે કે સમ્યગ્દર્શન વિના જ્ઞાન સાચું હોય નહિ. પછીની ગાથામાં લેશે. અહીં તો પહેલેથી આ ઉપાડ્યું છે. ગમે એટલા જાણપણા હોય પણ સમ્યગ્દર્શન, આત્માનો અનુભવ અને દૃષ્ટિ નથી એને જ્ઞાન સાચું હોતું નથી. આહાહા..! જેને કરણ, કરાવણ, અનુમોદનમાં પણ જ્ઞાનની શુદ્ધિ ચોખ્ખી વર્તતી હોય. ખોટું જ્ઞાન પોતાને ન હોય, ખોટા જ્ઞાન કરાવે નહિ અને ખોટું જ્ઞાન હોય એને અનુમોદે નહિ. સાચું જ્ઞાન હોય, સાચું જ્ઞાન કરાવે અને સાચું જ્ઞાન હોય એને અનુમોદે. જુઓ! આમ નાખ્યું. આચાર્યએ કરણ નાખ્યું છે અંદર. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! ભારે ભાઈ!

વળી '**તથા નિર્દોષ જિસમેં કૃત, કારિત, અનુમોદના અપનેકો ન લગે ઐસા ખડે રહકર પાણિપાત્રમેં આહાર કરે,...**' ઊભા ઊભા આહાર લે. હાથમાં. એ એને માટે કર્યો ન હોય, કરાવ્યો ન હોય, અનુમોદન ન હોય. એવો આહાર. એને માટે કરેલો આહાર લ્યે તો પણ એમાં અનુમોદના આવી જાય છે. એ વસ્તુ એમ કરે નહિ. ઉદ્દિષ્ટ આહાર. પંડિતજી! ચોકા લગાવો, આહાર-પાણી લેવા આવો, અહીંયાં બહુ ... અરે..! માર્ગ તો આ છે, ભાઈ! શું થાય? લોકોએ એવા બચાવ કરીને માર્ગને ભ્રષ્ટ કરી નાખ્યો. શું કરવું? શું કરવું એટલે? સાધુપણું શું કરવા લીધું હતું? સાધુપણું છે નહિ ને. હજી દૃષ્ટિના ઠેકાણા નથી ને આવા આચરણ લઈને મોટા થઈને બેઠા અને આચરણના વ્યવહારના પણ ઠેકાણા નથી. સમજાણું કાંઈ?

'**જિસમેં કૃત, કારિત, અનુમોદના અપનેકો ન લગે ઐસા ખડે રહકર પાણિપાત્રમેં...**' ઊભા ઊભા પાણીમા-હાથમાં આહાર (લે). પાણી એટલે હાથ. પાત્ર-બાત્ર હોય એ જૈનધર્મથી ભ્રષ્ટ છે. અને એકલા પાત્ર-બાત્ર ન હોય માટે (સાધુ) છે, એમ નહિ. સ્વરૂપની દૃષ્ટિથી ભ્રષ્ટ છે એ પણ ભ્રષ્ટ છે. બાહ્ય-અભ્યંતર બેય કહ્યું ને? હજી આગળ ખુલાસો કરશે. એકલા નથી કહેતા કે બાહ્યલિંગ આવું, બાહ્યલિંગ આવું. (સાથે) અભ્યંતર રાગના વિકલ્પનું કર્તાપણું નથી. એકલો જ્ઞાનસ્વભાવ છે એવો પ્રગટ્યો છે, એવું ભાન છે, એમાં સ્થિરતા છે. એને અઠ્યાવીસ મૂળગુણના વિકલ્પ હોય અને મુદ્રા નગ્ન હોય. એને જૈનદર્શનનું રૂપ, જૈનમુદ્રા અને જૈનનો મત એને કહેવામાં આવે છે. વસ્તુના સ્વભાવનો મત. સમજાણું કાંઈ?

'**ઐસા મૂર્તિમંત દર્શન હોતા હૈ.**' દેખો! જુઓ! આ દર્શનની વ્યાખ્યા કરી. '**उब्भसणे दंसणं होदि**'. એમ છે ને? '**उब्भसणे दंसणं होदि**' દેખો! એને માટે કરેલું, કરાવેલું લે નહિ અને જ્ઞાન શુદ્ધ હોય અને બાહ્ય-અભ્યતંર પરિગ્રહનો ત્યાગ હોય તેને મૂર્તિમંત દર્શન કહેવાય છે. તે જૈનદર્શનનું રૂપ છે. આહાહા..! 'ભીખાભાઈ'! જૈન એટલે વસ્તુદર્શન. આવું વસ્તુદર્શન છે. એને જે માને એ સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે. ભલે પોતે સાધુ થઈ શકે નહિ. સમજાય છે કાંઈ? પણ આવો જ માર્ગ છે, એથી બીજો માર્ગ છે એ બધો ભ્રષ્ટ થયેલાઓએ કાઢ્યો છે. એમ અંતરમાં માને એને ભેદજ્ઞાન થઈ અને સ્વરૂપની દૃષ્ટિ હોય તો એ પણ ધર્મી છે. ધર્મનું આવું આખું રૂપ ભલે એની પાસે ન હોય પણ આખું રૂપ આવું છે એવું એને પ્રતીતમાં અને ભાનમાં વર્તતું હોય છે સમજાણું કાંઈ?

'**ઐસા મૂર્તિમંત દર્શન...**' આવી મૂર્તિ એટલે જેનું અંતરનું સ્વરૂપ અને બાહ્ય નિર્દોષ આહાર-પાણી લેતા હોય, નિર્દોષ જેનું જ્ઞાન હોય, અને નિર્દોષ જેની અંતર દશા હોય, નિર્દોષ જેની બાહ્ય મુદ્રા હોય. દિગંબર મુદ્રા. એમાં કાંઈ પણ ફેરફાર હોય નહિ એનું નામ મૂર્તિમંત જૈનનું સ્વરૂપ, માર્ગનું સ્વરૂપ તે મૂર્તિમંત દર્શન કહેવામાં આવે છે. 'દાસ'! આને દર્શન કહે છે. એને સમકિત કહે છે એમ નહિ. આ જૈનદર્શન એટલે માર્ગનું-દર્શનનું રૂપ જ આ છે. એને માને ને એને ઓળખે અને એને અંદર રાગથી ભિન્ન કરીને અનુભવે તે સમકિતી (છે). એમાં

જો ક્યાંય દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રમાં ફેર માને તો એને સમ્યગ્દર્શન રહેતું નથી. આકરું કામ ભારે. 'શ્રીમદ્'ના માનનારને ભારે આકરું પડે આવું સાંભળે તો. ન્યાં તો બધું ધીમું ચાલે. કીધું હતું ને? ત્યાં દીક્ષા લીધી હતી. 'ચેતનજી'એ. નહિ? કોક પાસે લીધી'તી. 'વરખચંદજી' પાસે લીધી'તી. આહાહા..! ક્યાં દીક્ષા? કોને કહેવી દીક્ષા?

ભાવાર્થ :- 'યહાં દર્શન અર્થાત્ મત હૈ...' પહેલેથી કહ્યું છે, 'दंसणमग्गं'. ત્યાં પણ ધર્મનું સ્વરૂપ, મતનું સ્વરૂપ આવું છે એમ કહ્યું. ભારે વાત, ભાઈ! પાઠમાંથી જ કાઢી છે, હોં! કહેવાનો આશય આચાર્યનો એ છે. આહાહા..! આશય એ છે. લોકોને પક્ષપાતથી એમ લાગે કે આમ છે ને તેમ છે. 'કુંદકુંદાચાર્ય' આમ પક્ષપાતમાં ઊભા કરે નહિ માટે કેટલીક ગાથા પ્રક્ષેપ છે ને ઢીકણું છે... એના સુધરેલા. અરે..! માર્ગ જ આ છે. પ્રક્ષેપ-ફ્ક્ષેપ શું? જ્યારે દર્શનના મતોમાં સંઘર્ષ હતો ત્યારે આ લખાણું છે માટે આમાં આવી ગયું છે. ધૂળેય નથી, સાંભળને. માર્ગ જ આવો ત્રિકાળ છે. બહારમાં ગમે એટલા મતોમાં સંઘર્ષ થાય, લૂખા હલકા થાય, ઉત્કૃષ્ટ થાય, એની સાથે આ માર્ગને કાંઈ સંબંધ છે નહિ. સમજાણું કાંઈ?

'યહાં દર્શન અર્થાત્ મત હૈ;...' જૈનદર્શનનો મત શું છે? કે **'વહાં બાહ્ય વેશ શુદ્ધ દિખાઈ દે વહ દર્શન, વહી ઉસકે અંતરંગભાવકો બતલાતા હૈ.'** બાહ્ય શુદ્ધ (હોય), તદ્દન નગ્ન. આહાહા..! તદ્દન વીતરાગ મુદ્રા દેખાય. જેવો બાળક હોય એવી એની મુદ્રા હોય. આહાહા..! નગ્ન એકલા નહિ. પણ **'બાહ્ય વેશ દિખાઈ દે વહ દર્શન, વહી ઉસકે અંતરંગભાવકો બતલાતા હૈ.'** અંતરંગ ભાવ એનો વીતરાગ હોય છે એવું એને ખ્યાલમાં આવે. આવું નગ્ન છે માટે વીતરાગતા (છે), એમ નહિ. પણ નગ્નદશા સહેજે બની ગઈ ત્યાં આગળ અંદરમાં વીતરાગતા જ હોય એમ દેખાય. સમજાણું કાંઈ? ભારે વાતું, ભાઈ! આ.

'દર્શન અર્થાત્ મત હૈ, વહાં બાહ્ય વેશ દિખાઈ દે વહ દર્શન, વહી ઉસકે અંતરંગભાવકો બતલાતા હૈ.' આમાં એમ ન લેવું, હોં! કે નગ્નપણું છે માટે અંતરભાવમાં વીતરાગ છે એમ લેવું, એમ નહિ. અહીં તો કહે છે કે જેને આવો વિકલ્પ જ્યાં ઊઠી ગયો છે, વસ્ત્ર રાખવાનો, પાત્ર રાખવાનો, એટલી દશા જ્યાં અંદર થઈ ગઈ છે એની બાહ્ય મુદ્રાથી અનુમાન થાય કે ઓ..હો...! આની વીતરાગતા આવી હોય. સમજાણું કાંઈ? એકલા વિકલ્પથી આ છોડ્યું, મૂક્યું એ તો વસ્તુ જ ક્યાં છે? અંતરની નિર્વિકલ્પ દશા, સાધુપદની દશા જ્યાં અંતરમાં પ્રગટી છે એને તો આવું જ લિંગ નગ્ન સહજ પરની અપેક્ષા વિનાનું હોય, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? **'વહી ઉસકે અંતરંગભાવકો બતલાતા હૈ.'**

'વહાં બાહ્ય પરિગ્રહ અર્થાત્ ધન-ધાન્યાદિક...' હોય નહિ. ધન, ધાન્યાદિક એટલે વસ્ત્ર-પાત્ર કાંઈ નહિ. **'અંતરંગ પરિગ્રહ મિથ્યાત્વ-કષાયાદિ,...'** લ્યો. અંતરંગ પરિગ્રહ મિથ્યાત્વ. રાગને પોતાનો માનવો, દેહની ક્રિયા પોતાની માનવી એવો જે મિથ્યાત્વનો પરિગ્રહ એને હોય નહિ. સમજાણું કાંઈ? બાહ્ય પરિગ્રહ રહિત છે એવા અંતર મિથ્યાત્વ અને રાગાદિકના પરિગ્રહથી રહિત છે. બેય જોડલે ચાલે છે આમ, અંતર વીતરાગતા અને બહારની

વીતરાગતાની મુદ્રા. આહાહા..! સમજાણું? 'પ્રવચનસાર'માં આવે છે ને? બહારથી આંખે દેખીને આ વીતરાગતા છે ... વીતરાગતાની ભૂમિકા છે માટે એની ભૂમિકામાં આવા જ વિકલ્પ હોય છે. એમ નિર્ણય કર. 'પ્રવચનસાર'માં ચરણાનુયોગની શરૂઆત કરતાં એમાં આવે છે. ધન્ય અવતાર! જેના સફળ થયા, જન્મ-મરણને ટાળવાના અવતાર કર્યા અને એવો જ માર્ગ છે કહે છે. સમજાણું કાંઈ? આવાને જૈનદર્શન કહીએ, બાકી જૈનદર્શન કહેવાય નહિ. વાડામાં ગમે એવા મોટા મોટા નામ આપે, બિરૂદ આપે, તરણતારણ આચાર્ય ભગવંતો.. ઉપાધ્યાય. આહાહા..! ભારે કામ આકરું. વ્યક્તિ પ્રત્યેની આ નિંદાની વાત નથી, હોં! વસ્તુનું સ્વરૂપ આવું છે, ભાઈ! માર્ગની સિદ્ધાંતિક સ્થિતિ ત્રણે કાળ, ત્રણ લોકમાં આ જ વસ્તુની મર્યાદા છે. એમાં બીજું શું આવે? સમજાણું કાંઈ? તેથી 'કુંદકુંદાચાર્ય' સર્વજ્ઞથી જાણેલું, જોયેલું, અનુભવેલું ત્રણેકાળે આ મુનિમાર્ગ છે, પ્રણેતા એમ કહે છે ને? આહાહા..! જ્યાં વીતરાગદશા મુનિપણાની હોય ત્યાં કેટલી મર્યાદા વિકલ્પની હોય અને સંયોગ કેટલો હોય એ બધું અમારા અનુભવમાં વર્તે છે. એથી અમે આ માર્ગને કહેશું. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

મિથ્યાત્વ અને કષાય. અનંતાનુબંધી આદિ કષાયો જ્યાં નથી, ત્રણ કષાય જ્યાં નથી, મિથ્યાત્વ નથી **'યથાજાત દિગંબર મૂર્તિ હો,...'** યથાજાત. જેવા જન્મ્યા એવા દિગંબર. વૈરાગ્યની મૂર્તિ, વૈરાગ્યના પૂતળા હોય. રોમ રોમમાં વૈરાગ્યતા પરિણમી ગઈ હોય. ઢીમ આત્મામાં. સમજાય છે કાંઈ? ઉપશમરસ જેના આત્માની પર્યાયમાં ઢળી ગયા છે. એવા ઉપશમરસ ઢળ્યા એવી જ મૂર્તિ દિગંબર. આમ શાંત.. શાંત.. શાંત. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? 'બલુભાઈ'! આવો માર્ગ છે આ. **'યથાજાત દિગંબર મૂર્તિ હો,...'** જેવા જન્મ્યા એવા. અને જેવું યથાજાત આત્માનું સ્વરૂપ છે એવું અંદર હોય.

'તથા ઇન્દ્રિય-મનકો વશમેં કરના,...' ઇન્દ્રિય અને મન અને **'ત્રસ-સ્થાવર જીવોંકી દયા કરના,...'** પર તરફનો અસંયમનો વિકલ્પ નથી એવો એને સંયમ હોય. '**संजमो ठादि**' છે ને? '**जोएसु संजमो ठादि**'. **'ઇન્દ્રિય-મનકો વશમેં કરના, ત્રસ-સ્થાવર...'** એકેન્દ્રિય જીવ. પૃથ્વીનો, અગ્નિનો, વાયુનો, વનસ્પતિનો એ ... એકેન્દ્રિય. એને પણ હણી કોઈ આહાર આપે, પાણી આપે તો લ્યે નહિ અને ચાલતાં પણ કોઈને દુઃખ થાય એવો પ્રમાદ એને હોતો નથી. આહાહા..! ચાલતા સિદ્ધ છે! મુનિ એટલે? આહાહા..! પરમેશ્વર! અલ્પ કાળમાં પરમેશ્વર કેવળજ્ઞાન થવાના છે. આવો જૈનમાર્ગ વીતરાગનો છે. સમજાણું કાંઈ?

'જીવોંકી દયા...' દયા એટલે નહિ મારવું એ. **'ઐસે સંયમકા મન-વચન-કાયા દ્વારા શુદ્ધ પાલન હો...'** એવી મુનિદશા જ્યાં અંદર હોય, એમ કહે છે. **'જ્ઞાનમેં વિકાર કરના, કરાના, અનુમોદન કરના-ઐસે તીન કરણોંસે વિકાર ન હો...'** ખોટું જ્ઞાન ન હોય, એમ કહે છે. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રનું, ષટ્ દ્રવ્ય આદિનું જ્ઞાન ખોટું ન હોય. એને વિષે વિકાર કરવો, વિપરીત જ્ઞાન કરવું, કરાવવું કે અનુમોદના (ન હોય). ભારે વાત! '**णाणम्मि करणसुद्धे**' જેના જ્ઞાનના ત્રણે

કરણો શુદ્ધ હોય. ક્યાંય પણ ખોટા જ્ઞાનને અનુમોદે નહિ, ખોટા જ્ઞાનને કરાવવું (હોય નહિ). ભલે કરો, થોડું કરો તો ખરા (એમ કરાવે નહિ). પેલા કહે છે ને? પહેલેથી છોકરાઓને ન સમજાવવું. એય...! બાળપોથી તમારી. 'હરિભાઈ'એ કરી ઇ. ... છે ને? વાંચ્યું તો (કહે), અરે...! આવું પહેલા છોકરાઓને (શીખવવાનું)? ત્યારે શું ખોટું કહેવું? ભાઈ પણ કહેતા હતા. નહિ? 'દેવચંદજી'. છોકરાઓની પરીક્ષા લીધી ત્યારે 'રતનજી' કહે, આવું પહેલા ન શીખવાડાય. ત્યારે ખોટું શીખવાડે?

જ્ઞાન તો સત્ય કરવું, કરાવવું અને અનુમોદવું એમાં અસત્ય તો ક્યાંય આવે નહિ, એમ કહે છે. આહાહા..! શું થાય? જગતને ... એટલે આ મેળ ખાતો નથી. આવો જ માર્ગ એનો શરૂઆતથી હોય. સમજાય છે કાંઈ? જ્ઞાન પણ સાચું કરે, જ્ઞાન કરાવે સાચું અને કર્તાને અનુમોદે સાચાને. ખોટું કરે એને પહેલું ખોટું કરાવવું પછી સાચું કરાવવું, એમ હોય? બાળક શું કરવા માનવો એને? બાળક છે ક્યાં? એ તો આત્મા છે. બાળક દેહની સંયોગ સ્થિતિથી આત્માને એવો કલ્પવો એ વાત જૂઠી છે. બાળક આત્મા કેવો? બાળક યુવાન કેવો? આત્મા જડ કેવો? એટલે વૃદ્ધાવસ્થા કેવી?

એ ભગવાનઆત્મા તો જ્ઞાન અને આનંદના જીવનથી જીવનારું તત્ત્વ છે, એનાથી ટકનારું તત્ત્વ છે. કાંઈ શરીરને લઈને ટકે છે? જ્ઞાનસ્વભાવ, આનંદભાવ એના પ્રાણથી અનાદિથી ટક્યો છે. કહે છે કે એવાને-ધર્મીને જ્ઞાનમાં વિકાર પોતાને ન હોય અને બીજાને હોય એને કરાવે નહિ અને કરતા હોય એને અનુમોદે નહિ. એવું નિર્વિકારી નિર્દોષ જ્ઞાન હોય, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? એમ કે જ્ઞાનમાં કાંઈક ભૂલ હોય, થવાની હોય તો? કે ના, જ્ઞાન નિર્દોષ હોય.

'ઔર નિર્દોષ પાણીપાત્રમેં ખડે રહકર આહાર લેના...' નિર્દોષ આહાર-પાણી એ પણ હાથમાં લઈને. પાણીપાત્ર છે ને? હાથપાત્ર. ઊભા રહીને (લે). એ **'દર્શનકી મૂર્તિ હૈ...'** એ જૈનદર્શનની મૂર્તિ છે. વીતરાગે કહેલા શાસ્ત્રનો આ માર્ગ છે. સમજાણું કાંઈ? 'જયંતિભાઈ'! આ તો બધું સંપ્રદાયનું આવ્યું. 'કુંદકુંદાચાર્યે' પોતાના સંપ્રદાયનો પક્ષ પોષ્યો છે (એમ કહે છે). અરે...! ચાલ.. ચાલ. આવા ને આવા. માળા. વીતરાગનું સ્વરૂપ જ આવું છે, ભાઈ! સમજાય છે? એવો જે જૈનમૂર્તિ. એમ કીધું ને? જુઓને! **'ઐસે દર્શનકી મૂર્તિ હૈ વહ જિનદેવકા મત હૈ,...'** એ જિનદેવનો અભિપ્રાય આવો મોક્ષનો માર્ગ હોય. એને જિનદેવનો અભિપ્રાય કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ? **'વહી વંદન-પૂજન યોગ્ય હૈ, અન્ય પાખંડ વેષ વંદના-પૂજા યોગ્ય નહીં હૈ.'** આ દિગંબર મુદ્રા અને દિગંબર વીતરાગી દશા, એ સિવાય બીજો પાખંડી વેશ પૂજવાને, વંદનને લાયક છે નહિ. આહાહા..! ભારે ભાઈ. એ ચૌદમી (ગાથા પૂરી) થઈ.

आगे कहते हैं कि–इस सम्यग्दर्शनसे ही कल्याण–अकल्याणका निश्चय होता है :–

ગાથા-૧૫

सम्मत्तादो णाणं णाणादो सव्वभावउवलद्धी।
उवलद्धपयत्थे पुण सेयासेयं वियाणेदि।।१५।।

सम्यक्त्वात् ज्ञानं ज्ञानात् सर्वभावोपलब्धिः।
उपलब्धपदार्थे पुनः श्रेयोऽश्रेयो विजानाति।।१५।।

સમ્યક્ત્વથી સુજ્ઞાન, જેથી સર્વ ભાવ જણાય છે,
ને સૌ પદાર્થો જાણતાં અશ્રેય-શ્રેય જણાય છે. ૧૫.

अर्थ :– सम्यक्त्वसे तो ज्ञान सम्यक् होता है; तथा सम्यक्ज्ञानसे सर्व पदार्थोंकी उपलब्धि अर्थात् प्राप्ति अर्थात् जानना होता है; तथा पदार्थोंकी उपलब्धि होनेसे श्रेय अर्थात् कल्याण, अश्रेय अर्थात् अकल्याण – इन दोनोंको जाना जाता है।

भावार्थ :– सम्यग्दर्शनके बिना ज्ञानको मिथ्याज्ञान कहा है, इसलिये सम्यग्दर्शन होने पर ही सम्यग्ज्ञान होता है, और सम्यग्ज्ञानसे जीवादि पदार्थोंका स्वरूप यथार्थ जाना जाता है। तथा जब पदार्थोंका यथार्थ स्वरूप जाना जाये तब भला–बुरा मार्ग जाना जाता है। इसप्रकार मार्गके जाननेमें भी सम्यग्दर्शन ही प्रधान है।।१५।।

ગાથા-૧૫ ઉપર પ્રવચન

'આગે કહતે હૈં કિ-ઇસ સમ્યગ્દર્શનસે હી કલ્યાણ-અકલ્યાણકા નિશ્ચય હોતા હૈ :-' અંતરનું સમ્યગ્દર્શન છે, આવો જૈનનો માર્ગ છે એવા માર્ગનું અંતરમાં ભાન થઈને પ્રતીત થઈ છે એવા સમકિતદૃષ્ટિને જ કલ્યાણ-અકલ્યાણનો નિર્ણય હોય, અજ્ઞાનીને કલ્યાણ-અકલ્યાણનો નિર્ણય હોય નહિ.

सम्मत्तादो णाणं णाणादो सव्वभावउवलद्धी।
उवलद्धपयत्थे पुण सेयासेयं वियाणेदि।।१५।।

અર્થ :- 'સમકિતસે તો જ્ઞાન સમ્યક્ હોતા હૈ,...' જેણે આત્મા શુદ્ધ આનંદ પરિપૂર્ણ ભગવાને જોયો, જાણ્યો એવું અંદર જાણવામાં આવીને પ્રતીત થાય એવું સમ્યગ્દર્શન હોય ત્યાં જ્ઞાન સાચું હોય. એવું સમ્યગ્દર્શન નથી ત્યાં જ્ઞાન કંઈ પણ ગોટે ઊંધે ચડ્યા વિના રહે નહિ.

આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? **'સમકિતસે તો જ્ઞાન સમ્યક્ હોતા હૈ,...'** અંતર ચૈતન્ય સ્વરૂપ જ વીતરાગમૂર્તિ છે. આ વીતરાગમૂર્તિ તો બાહ્ય અને અભ્યંતર જૈનદર્શનનું રૂપ દેખાડ્યું પણ આ આત્મા જ પોતે અંતર વીતરાગ સ્વરૂપ છે. એવી અંતર્મુખ થઈને પ્રતીત સમ્યક્ થયું એ સમકિતીનું જ જ્ઞાન સાચું હોય. જ્યાં સમ્યક્પણું નથી ત્યાં જ્ઞાન સાચું હોય નહિ. સમજાણું કાંઈ? ભલે થોડું જ્ઞાન હોય પણ એનું જ્ઞાન સાચું હોય. જુઓ! આ સમ્યગ્દર્શનનું વજન છે. દૃષ્ટિની સ્થિતિ છે. દર્શનપાહુડ છે ને. **'સમ્યક્ત્વસે તો જ્ઞાન સમ્યક્ હોતા હૈ,...'**

'તથા સમ્યક્જ્ઞાનસે સર્વ પદાર્થોંકી ઉપલબ્ધિ...' કહીએ. સમ્યગ્દર્શન હોય ત્યાં સમ્યગ્જ્ઞાન હોય અને સમ્યક્જ્ઞાનમાં બધા પદાર્થનો વિવેક હોય. જડ, ચૈતન્ય, સત્ય, અસત્ય આદિ શું છે? દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય (શું)? માર્ગ, માર્ગથી વિરૂદ્ધ એ બધો જ્ઞાનમાં એનો વિવેક હોઈ શકે છે. સમજાણું કાંઈ? 'સમયસાર'માં તો એકદમ ટોટલનો માર્ગ કહીને બતાવ્યો છે પણ એમાં આ બધું હોય છે. સમજાણું કાંઈ? એમને એમ માની લે કે 'સમયસાર'માં આમ છે ને માને બધાને ખીચડો. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર ખોટાને પણ માને અને અમારે થઈ ગયું સમ્યગ્દર્શન, એમ હોઈ શકે નહિ. એ માટે અહીં સમ્યક્ બતાવ્યું છે. આહાહા..! ભાઈ! આ તો તરવાનો ઉપાય છે. ભવસમુદ્રનો આરો આણવાના અંતની વાત છે. બાકી તો .. અરે..! એ શું? ચાર ગતિનો ભવ શું? રાગદાહ, એની આકુળતાનું વેદન છે બધું. સ્વર્ગમાં હો કે નરકમાં હો. આ તો આકુળતા તોડવા માટે નાશ કરવાનો ઉપાય (છે). એ રાગથી અને પરથી ભિન્ન આત્માનો અનુભવ કરી સમ્યક્ કરવું એ સમકિત હોય તો જ્ઞાન સાચું હોય, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? કોઈ દિ' વાંચ્યું છે કે નહિ? 'મગનભાઈ'! 'અષ્ટપાહુડ' વાંચ્યું છે કોઈ દિ'? પહેલા સાંભળ્યું હતું. આઠ વર્ષ પહેલા. ... પ્રવચન પ્રસાદ. આપણા આ 'અમૃતલાલભાઈ'. 'અમૃતલાલભાઈ' હતા ને? એ (સંવત) ૨૦૧૩માં ગુજરી ગયા. ૨૦૧૩ પહેલા વાંચેલું. આ વળી ૨૦૧૭ માં વાંચ્યું. ૨૦૧૩ પહેલા વાંચ્યું હતું એમાં આવ્યું હતું, સાચી વાત (છે).

કહે છે, **'સમ્યગ્જ્ઞાનસે સર્વ પદાર્થોંકી ઉપલબ્ધિ અર્થાત્ પ્રાપ્તિ અર્થાત્ જાનના હોતા હૈ,...'** સમ્યગ્દર્શન હોય તો સમ્યક્જ્ઞાન હોય અને સમ્યક્જ્ઞાન હોય તો એને બધા પદાર્થનો વાસ્તવિક બોધ થાય. એમાં એને કાંઈ ફેરફાર લાગે નહિ. ફેરફાર આવે જ નહિ એના જ્ઞાનમાં, એમ કહે છે. સમ્યગ્દર્શન છે ને! તેથી એના સમ્યગ્જ્ઞાનમાં પદાર્થનું જેવું સ્વરૂપ છે, દેવનું, ગુરુનું, શાસ્ત્રનું, મોક્ષમાર્ગનું, સમકિતનું, જ્ઞાનનું, ચારિત્રનું, તપનું, અજ્ઞાનનું, બાળતપનું, ઉપાદાન-નિમિત્તનું, નિશ્ચય-વ્યવહારનું .. (બધું જ્ઞાન સાચું હોય). સમજાણું કાંઈ? જ્યાં સમ્યગ્દર્શન છે ત્યાં સમ્યક્જ્ઞાન હોય અને સમ્યક્જ્ઞાન હોય ત્યાં બધા પદાર્થનું યથાર્થરૂપનું ભાન હોય, એમ કહે છે. પ્રાપ્તિ એટલે ઉપલબ્ધિ-જાણવું છે.

'તથા પદાર્થોંકી ઉપલબ્ધિ હોનેસે...' જ્યારે વસ્તુનું જ્ઞાન યથાર્થ થયું એટલે **'શ્રેય અર્થાત્ કલ્યાણ, અશ્રેય અર્થાત્ અકલ્યાણ-ઇન દોનોંકો જાના જાતા હૈ.'** એના જ્ઞાનમાં આવી જાય કે આ કલ્યાણનું કારણ છે અને આ અકલ્યાણનું કારણ છે. સમજાય છે? આ માર્ગ કલ્યાણનો માર્ગ છે

અને આ અકલ્યાણનો છે. એવું સમકિત હોવાથી જ્ઞાન સમ્યક્ થાય છે તેથી પદાર્થનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ તેના જ્ઞાનમાં આવી જાય છે. એથી તેને કલ્યાણ-અકલ્યાણનો વિવેક એમાં વર્તે છે. આહાહા..! આ તો 'અષ્ટપાહુડ' ચાલે છે, 'અષ્ટપાહડુ'. પેલા એમ કહે છે, પહેલા આ બનાવ્યું છે પછી પંચાસ્તિકાય. અનુમાન કરે. પહેલું હોય કે ગમે તે હોય, માર્ગ આ છે. ભાવપાહુડ, મોક્ષપાહુડની બધી ગાથાઓ એકસરખી જેવી આવે છે ને. જેટલી ગંભીરતા 'સમયસાર'ની છે એ ગંભીરતા આમાં નથી. ભાવપાહુડમાં. ભલે વિસ્તારથી બધું સમજાવ્યું છે. .. ઘણું આવે, એમાં શું? સાધારણજનને સમજાવવા એને સ્પષ્ટ સ્વરૂપ છે ગાથાદીઠમાં ભિન્ન ભિન્ન પાડીને થોડો થોડો ફેર બધી ગાથાઓમાં. ... સમજાણું કાંઈ? ગાથાદીઠ ન્યાયના માર્ગમાં શું છે એ શીખતા હોય.

કલ્યાણ અને અકલ્યાણ કહીએ, એના બેયનું જ્ઞાન હોય. શું કીધું સમજાણું આમાં? જેને સમ્યગ્દર્શન હોય તેનું જ્ઞાન સાચું હોય અને એ જ્ઞાન સાચું હોય એને બધા પદાર્થની ઉપલબ્ધિ નામ જાણવું થાય. એ જાણ્યું એમાં કલ્યાણ-અકલ્યાણના માર્ગ બેય એના જ્ઞાનમાં આવી જાય. સમજાણું કાંઈ?

ભાવાર્થ :- 'સમ્યગ્દર્શનકે બિના જ્ઞાનકો મિથ્યાજ્ઞાન કહા હૈ,...' આહા..! આવું જૈનદર્શન છે એવી એને અંદરમાં શ્રદ્ધાનું જ્ઞાન, ભાન નથી એના જ્ઞાનને મિથ્યાજ્ઞાન કહે છે, એમ કહેવું છે. સમજાણું કાંઈ? **'ઇસલિયે સમ્યગ્દર્શન હોને પર હી સમ્યગ્જ્ઞાન હોતા હૈ,...'** સમ્યગ્દર્શન થાય તેને સમ્યગ્જ્ઞાન હોય છે. સમ્યગ્દર્શન વિના સમ્યગ્જ્ઞાન હોતું નથી. સમજાણું કાંઈ? **'ઔર સમ્યગ્જ્ઞાનસે જીવાદિ પદાર્થોંકા સ્વરૂપ યથાર્થ જાના જાતા હૈ.'** સમજાણું? સમ્યગ્જ્ઞાનથી જીવ, અજીવ, પુણ્ય-પાપ, સંવર, નિર્જરા, મોક્ષ વગેરેને યથાર્થ જાણે. **'તથા જબ પદાર્થોંકા યથાર્થ સ્વરૂપ જાના જાયે તબ ભલા-બુરા માર્ગ જાના જાતા હૈ.'** કલ્યાણ-અકલ્યાણનું આવ્યું ને? શ્રેય-અશ્રેય. ત્યારે આ માર્ગ ભલો છે અને આ માર્ગ ખોટો છે એવું જ્ઞાન થાય જ. ખોટાને સાચું અને સાચાને ખોટું ખતવે નહિ. જ્યાં સમ્યગ્દર્શન છે ત્યાં જ્ઞાન સાચું (હોય) ત્યાં પદાર્થનું જ્ઞાન સાચું જ હોય. એમાં કલ્યાણ-અકલ્યાણના માર્ગની એને બરાબર ખબર હોય. આવી વાત ભારે. સાધારણ માણસને તો (કઠણ લાગે). બાઈયું કહે, અમારી બુદ્ધિ થોડી, આવડું મોટું અમારે જાણવું?

મુમુક્ષુ :- ... બુદ્ધિ ક્યાં છોડી?

ઉત્તર :- એવી બુદ્ધિ છોડી કોણે કીધી? બાયડી છે જ ક્યાં પણ આત્મા? આત્મા કોણે કીધો બાયડી છે? કોણે કીધો? એ તો શરીરની-દેહની જડની પૂતળીની પર્યાય છે. આ ક્યાં આત્મા છે, આ તો માટી છે. આત્મા અંદર જે છે એ આત્મા તો બધાના એકસરખા જ છે. એ શરીર તો એનામાં નથી પણ પુણ્ય-પાપના વિકલ્પો નથી એવો આત્મા છે. આત્મા બાયડી ક્યાંથી આવ્યો? અને આત્મા રાગવાળો ક્યાંથી આવ્યો? આત્મા આસ્રવવાળો ક્યાંથી આવ્યો? એવા આત્માને માટે એમ ન જાણવું કે આ શરીર અમારું આવું છે ને ફલાણું આવું છે માટે ઇ મોટા પુરુષ હોય ઇ બધું સમજી શકે અને અમે નહિ. એમ નહિ. સ્ત્રીનો આત્મા પણ અંતર્મુહૂર્તમાં સમકિત પામી

પાંચમું ગુણસ્થાન પામે. સમજાણું કાંઈ? આત્મા છે કે નહિ? પુરુષનો આત્મા હોય તો ઇ ઠોઠ નિશાળિયા જેવા રહે. અમે પુરુષ છીએ એના અભિમાનમાં મરી જાય. એ.. 'સુજાનમલજી'! અમે પુરુષ છીએ, અમને બધી સામગ્રી મળી છે. ભગવાને પુરુષને જ મોક્ષ કીધો છે, સ્ત્રીને મોક્ષ કીધો નથી. આગળ આવશે. નિયમમાં એવું હોય. મોક્ષ છે, સ્ત્રીને યોગ્ય દશા પ્રગટ થાય એના આત્માની એ આત્માથી થાય છે. મન હોય છે એ જુદી વાત છે. મન તો પુરુષનેય હોય પણ એને અત્યારે કેવળજ્ઞાન નથી. એનો અર્થ શું છે? કેવળજ્ઞાન નથી એ પોતાના પુરુષાર્થની કચાશ છે. પ્રભુતાની શક્તિને પ્રગટ કરવાની કચાશ છે. એમાં આવ્યું ને?

પ્રભુતાની શક્તિ ભગવાનઆત્મા, પૂર્ણ પ્રભુતાની શક્તિ પ્રગટ કરવાની નબળાઈ છે. આહાહા..! .. પુરુષના આત્માને એ નબળાઈ હોય, સ્ત્રીના આત્માને હોય. નપુંસક-હીજડા સમકિત પામે છે. ક્ષાયિક સમકિતી 'શ્રેણિક' રાજા ત્યાં નપુંસક છે. એય..! તીર્થંકર થવાના છે, નપુંસક છે અત્યારે. નપુંસક છે એ ક્ષયોપશમજ્ઞાન હોય તો સમકિત પામે છે. નારકી પામે છે કે નહિ? આગળ આવશે. નારકીને પણ શીલ છે. સમ્યગ્દર્શન સાથે એને મિથ્યાત્વના અને કષાયના ભાવ ગયા છે એટલું શીલપણું એને નારકીને છે. બહારનું શરીર જુઓ તો.. આહાહા..! કેટલો દોષ છે? એ.. ક્યાં ગયો? 'મહેશ'! શું કહેતો હતો સવારમાં? નારકીને બહુ દુઃખ છે.

મુમુક્ષુ :- નારકીકો બહુત દુઃખ હૈ તભી ભી સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત હોતા હૈ.

ઉત્તર :- કૈસે કરતે હૈં, કહે છે. શાંતિ ઘડીની નહિ, એમ કહેતો'તો સવારમાં. ઘડીની શાંતિ નહિ એ ગર્ભ સમકિત કેમ પામે? એય..! અંદર વીર્યવાળો છે. પહેલા સમજ તો ખરો કે શું છે? નારકીમાં દુઃખનો પાર ન મળે તો ઇ તો પર છે. ઇ અહીંયાં અડે છે કે દિ'! આહાહા..! પરનું લક્ષ છોડીને જ્યાં સ્વનું લક્ષ કરે ત્યાં બહારના દુઃખમાં છું કે એમાં આત્મા છે જ નહિ. આત્મા તો જ્ઞાન અને આનંદમાં છે. સમજાણું કાંઈ? આટલા આટલા બધા સાધન મળ્યા અને ત્યાં તો ક્ષણની શાંતિ નથી અને એ પામે છે. ઇ શી રીતે? શાંતિ નથી ને. આ તો બધા ખાવા-પીવા.. જુઓને! શરીર નિરોગી, ઊંઘ આવે સરખાઈની, લાડવા ચડાવે, રોટલા ચડાવે, રોટલી ચડાવે.. પેલાને શું કહેવાય? પૂરી ને પતરવેલિયાના ભજીયા ને આહાહા..! આવી સગવડતા અને ધર્મ પામે નહિ અને ઓલાને શાંતિ ક્ષણની નહિ અને ધર્મ પામે, આ તે શું છે આ? અરે..! ભગવાન! બહારની ચીજ ક્યાં નડે છે ત્યાં?

દૃષ્ટિ જ્યાં પર ઉપર છે એને ઉઠાવીને અંદર મૂકવી એટલી વાર છે. હવે આમાં બહારની ચીજ નડે છે ક્યાં? અનુકૂળ હોય તો ઠીક પડે અને પ્રતિકૂળતા હોય તો ઠીક ન પડે એ વસ્તુમાં જ ક્યાં છે? 'દેવચંદજી'! સવારમાં બોલતો હતો, ઠીક બોલતો હતો. ... અશુભ ટળે છે માટે એને આમ થયું, એમ કહેતો હતો. વ્યવહારે અમૃત કહ્યું એ અશુભ ટળે છે માટે કહ્યું. વાહ! એ તો આત્મા છે ને. જાણવું છે ને. પહેલા જાણે તો ખરો. સમજાણું કાંઈ? ભગવાનઆત્મા અમૃતની મૂર્તિ પ્રભુ છે. એની દશાનું અમૃતપણું એ તો શુદ્ધ છે. એ તો નિશ્ચય છે. વ્યવહારે શુભમાં અશુભ ટળે છે માટે વ્યવહાર અમૃત કહેવામાં આવે છે. આને અમૃતનો આરોપ આપીને અમૃત કહીએ

એવી શૈલી ત્યાં લીધી નથી. ઓ..હો..હો...! કારણ છે. અહીં ટળવાનું સાધન તો આ છે પણ એવા સાધનમાં પડેલાને જે શુભભાવ હોય છે અજ્ઞાની એટલો રાગ ત્યાં ઘટે છે. એ તો પોતે વ્યવહાર છે ને? વ્યવહારમાં રાગાદિ ઘટે છે એથી તેને અમૃત કહીએ. છે તો ઝેર. વર્તમાન દુઃખ છે. સમજાણું કાંઈ? શુભભાવ વર્તમાન દુઃખ છે એ તો ઝેર છે પણ એમાં અશુભ ટળે છે એટલી અપેક્ષા લઈને એને અમૃત કહ્યું. આહા..! ગજબ વાત છે. ઓ..હો..હો...! વ્યવહારની વાત છે ને. નિશ્ચય તો અહીં છે. સમજાણું?

'જબ પદાર્થોંકા યથાર્થ સ્વરૂપ જાના જાયે તબ ભલા-બુરા માર્ગ જાના જાતા હૈ. ઇસપ્રકાર માર્ગકે જાનનેમેં(ભી) સમ્યગ્દર્શન હી પ્રધાન હૈ.' પદાર્થનું જ્ઞાન અને જ્ઞાનમાં પ્રધાનતા સમ્યગ્દર્શનની છે, એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? અહીં દર્શનપાહુડ છે. સમ્યગ્દર્શન મુખ્ય પ્રધાન ચીજ છે. એમાં કીધું હતું, કે ઓલા માર્ગ દૂર છે. હેં? એ માર્ગની શ્રદ્ધા ને આત્માનું ભાન એ સમ્યગ્દર્શનનું મૂળ છે એમાં. ત્યારે તેને આગળ વધીને જ્ઞાન અને ચારિત્ર થાય છે. વિશેષ કહેશે..

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)